

Minister Funduszy i Polityki Regionalnej

Katarzyna Pełczyńska-Nałęcz

Warszawa, data: 24 marca 2025 r.

znak sprawy: DSR-VIIa.054.1.2025.EO

**Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu RP**

**Dotyczy: odpowiedzi na interpelację nr 8237 Pana Posła Tadeusza
Tomaszewskiego w sprawie wsparcia miast dotkniętych niekorzystnymi
zmianami demograficznymi i ekonomicznymi w ich rozwoju społeczno-
gospodarczym**

Szanowny Panie Marszałku,

odpowiadając na interpelację Pana Posła Tadeusza Tomaszewskiego, w której zostały postawione pytania dotyczące wsparcia miast, które są dotknięte niekorzystnymi zmianami demograficznymi i ekonomicznymi w ich rozwoju społeczno-gospodarczym, przedstawiam następujące informacje.

Pytanie nr 1. W jaki sposób rząd wspiera miasta dotknięte niekorzystnymi zmianami demograficznymi i ekonomicznymi w ich rozwoju społeczno-gospodarczym?

Rząd wykorzystuje wiele instrumentów finansowych i strategicznych, które pomagają miastom radzić sobie z problemami demograficznymi i ekonomicznymi. Dofinansowanie z funduszy krajowych, unijnych, programów prorozwojowych, a także wsparcie dla przedsiębiorczości i innowacji są kluczowymi elementami w procesie wsparcia miast w ich rozwoju społeczno-gospodarczym. Wszystkie te działania mają na celu stworzenie bardziej zrównoważonego i innowacyjnego środowiska miejskiego, które może sprostać wyzwaniom współczesnych zmian demograficznych i ekonomicznych. Z punktu widzenia prowadzenia krajowej polityki regionalnej ukierunkowanej na wsparcie

miast i ich obszarów funkcjonalnych, istotne znaczenie odgrywają działania i instrumenty zorientowane terytorialnie, które odpowiadają aktualnym wyzwaniom stojącym przed wszystkimi miastami oraz miejskimi obszarami funkcjonalnymi.

Obecna krajowa polityka regionalna identyfikuje obszary tzw. obszary strategicznej interwencji (OSI), które nie mogą w pełni rozwinąć swojego potencjału lub utraciły funkcje społeczno-gospodarcze oraz te które ze względu na koncentrację czynników społeczno-gospodarczych negatywnie wpływających na ich dynamikę rozwoju wymagają szczególnych mechanizmów wsparcia. Należą do nich obszary zagrożone trwałą marginalizacją (755 gmin), miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze (139 miast), Polska Wschodnia oraz Śląsk.

Do grupy miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze należą miasta powyżej 20 tys. mieszkańców, z wyłączeniem miast wojewódzkich oraz miasta z liczbą 15-20 tys. mieszkańców będące stolicami powiatów. W grupie tej znajdują się również były miasta wojewódzkie, w stosunku do których obserwuje się osłabienie ich znaczenia oraz funkcji w policentrycznym systemie osadniczym. Ośrodki te zostały wyróżnione ze względu na szereg czynników warunkujących ich potrzeby pomocowe, co motywowane było dążeniem do ich stabilizacji i przywracania ich roli w policentrycznym systemie osadniczym oraz tworzenia efektywnych powiązań funkcjonalnych w różnych układach hierarchicznych i sieciowych.

Obecnie w Ministerstwie Funduszy i Polityki Regionalnej (MFiPR) trwają prace nad przygotowaniem projektu średniookresowej strategii rozwoju kraju do 2035 roku (ŚSRK). Strategia określa główne cele dla polityki rozwoju państwa w najbliższej dekadzie: 1) Łagodzenie zmian demograficznych i adaptacja do nich; 2) Tworzenie warunków dla konkurencyjnej i sprawiedliwej gospodarki, z poszanowaniem dla środowiska i klimatu; 3) Wzmocnienie bezpieczeństwa, odporności i sprawności państwa. Ponadto, ŚSRK wskazuje cel horyzontalny: Policentryczny rozwój kraju. Rozwój ten oparty jest o równomiernie rozłożoną sieć miast, w której szczególnie istotną rolę odgrywają miasta średniej wielkości. Różnorodne i rozproszone ośrodki miejskie pobudzają lokalne rynki pracy, poprawiają dostęp do usług i wykształcają większą odporność na kryzysy czy wahania koniunktury gospodarczej. Wzmacnianie miast średniej wielkości stworzy także przeciwwagę mieszkaniową dla największych metropolii, co ograniczy nadmierne zagęszczenie ludności, zatory komunikacyjne i wzrost cen nieruchomości w tychże ośrodkach.

ŚSRK identyfikuje nakierowane terytorialnie nowe obszary strategicznej interwencji (OSI). Przykładowo, w ramach celu „Łagodzenie zmian demograficznych i adaptacja do nich” jednym z OSI będzie adaptacja do procesów demograficznych, który obejmie gminy o szybko zmniejszającej i starzejącej się populacji.

Prawidłowe wykorzystanie i funkcjonowanie systemu miast średnich wpływać będzie pozytywnie na spójność terytorialną kraju, zmniejszanie dysproporcji rozwojowych, a także na większe prawdopodobieństwo wystąpienia efektów synergii oraz współpracę sieciową.

Pytanie nr 2. Jakie i z jakich źródeł są przeznaczane środki finansowe i programy wsparcia dla miast tracących swoje funkcje społeczno-gospodarcze? oraz Pytanie nr 3. Jakie środki były przeznaczane w latach 2020-2024?

Programy i projekty wspierające miasta dotknięte problemami społeczno-gospodarczymi, nastawione są na odbudowę ich bazy gospodarczej, poprawę ich zdolności do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia oraz wzmocnienie ich roli, jako centrów aktywności społecznej i gospodarczej.

Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, jako obszary strategicznej interwencji uzyskują preferencyjne wsparcie w ramach programów krajowych i programów regionalnych polityki spójności UE w perspektywie 2021-2027, jak też w ramach instrumentów krajowych i programów międzynarodowych, które wdraża MFiPR.

W ramach polityki spójności UE w okresie 2014-2020 w miastach i ich obszarach funkcjonalnych wdrożono około 144 tys. projektów o łącznej wartości około 360 mld zł dofinansowania UE. Największe wsparcie otrzymały projekty w zakresie rozwoju gospodarczego, w tym rynku pracy (32%) oraz mobilności miejskiej i aglomeracyjnej (28%). W przypadku instrumentu terytorialnego, tj. Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) około 60% nakładów przeznaczono na rozwój mobilności miejskiej i aglomeracyjnej oraz usług społecznych.

Przykładem wymiernego wsparcia oferowanego w ramach polityki spójności UE dla miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze był Program Operacyjny Pomoc Techniczna 2014-2020. W ramach zrealizowanych dotacji 28 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze¹ uzyskało wsparcie doradcze i kompetencyjne w kwocie ponad 40 mln zł w zakresie opracowania dokumentacji projektowej i lepszego przygotowania miast do aplikowania o środki w kolejnej perspektywie finansowej polityki spójności UE. Dodatkowo, w ramach konkursu dotacji „HUMAN SMART CITIES. Inteligentne miasta współtworzone przez mieszkańców” (HSC), 24 miasta małe i średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, otrzymały wsparcie finansowe w kwocie ok. 35 mln zł dotacji na realizację projektów pilotażowych dot. innowacyjnych rozwiązań w partnerstwach międzysektorowych, tj. we współpracy z uczelniami, jednostkami badawczo-rozwojowymi oraz organizacjami pozarządowymi. Każde

¹ Wskazane 28 miast było beneficjentami Programu Rozwój Lokalny, finansowanego z Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021, o którym mowa w dalszej części interpelacji. Wsparcie miast z Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 miało charakter komplementarny do wsparcia udzielonego w ramach ww. Mechanizmu.

miasto przygotowało „podręcznik dobrych praktyk”², opisujący doświadczenia zebrane podczas realizacji projektu.

Jedną z inicjatyw, której celem był rozwój kompetencji i umiejętności samorządów lokalnych m.in. z obszarów wiejskich, małych i średnich miast do współpracy w partnerstwach JST, planowania strategicznego i realizacji projektów rozwojowych, był projekt doradczy pod nazwą Centrum Wsparcia Doradczego (CWD). W latach 2020-2023 w ramach CWD ponad 700 samorządów lokalnych z 76 partnerstw z całej Polski, w tym z województwa wielkopolskiego uzyskało profesjonalne doradztwo rozwojowe. Wspierano dwa kluczowe obszary kompetencji samorządów. Pierwszy obszar dotyczył umiejętności w zakresie projektowania i przyjęcia strategii terytorialnych partnerstw JST. Drugi obszar dotyczył wzmocnienia potencjału administracji lokalnej w zakresie kluczowych kompetencji zarządczych i specjalistycznych. Ważnym aspektem projektu była także promocja korzyści ze współpracy i angażowanie partnerów społeczno-gospodarczych i organizacji pozarządowych do wspólnej pracy nad kreowaniem rozwoju partnerstwa³.

Planując realizację polityki rozwoju w perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027, minister właściwy ds. rozwoju regionalnego podpisał z zarządami wszystkich województw kontrakty programowe⁴, w ramach których uwzględniono specyfikę danego województwa, tak aby stwarzać podstawy dla zrównoważonego rozwoju regionów.

Zgodnie z postanowieniami zawartymi w kontraktach programowych, zarządy województw zobowiązały się do zapewnienia w ramach środków programów regionalnych na lata 2021-2027 instrumentów wsparcia dla OSI o znaczeniu krajowym, tj. miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją w danym województwie. W związku z tym, w programach regionalnych na lata 2021-2027 wsparcie miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, przybiera różne formy: 1) instrumentu terytorialnego (tj. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) oraz Innych Instrumentów Terytorialnych (IIT), 2) koncentracji terytorialnej polegającej na ukierunkowaniu interwencji na OSI, zastosowaniu preferencji dla OSI lub przeprowadzeniu dedykowanych konkursów dla OSI.

W ramach wszystkich programów regionalnych założono alokację, która zostanie przeznaczona na poszczególne JST w ramach instrumentów ZIT i IIT, w kwocie ponad 4,47 mld euro, natomiast na wdrażanie IIT alokację w kwocie ponad 2 mld euro.

W przypadku województwa wielkopolskiego, wspomnianego w interpelacji Pana Posła, Zarząd Województwa Wielkopolskiego zobowiązał się do objęcia

² <https://www.popt.gov.pl/strony/o-programie/projekty/projekty-human-smart-cities/dobre-praktyki/>

³ Szczegółowe informacje o projekcie są dostępne na stronie: <https://cwd.info.pl/>

⁴ Kontrakt programowy, to mechanizm uzgodnień pomiędzy ministrem właściwym do spraw rozwoju regionalnego a zarządem województwa, określający zasady, kierunki i warunki dofinansowania programów służących realizacji umowy partnerstwa na lata 2021-2027.

instrumentem ZIT miejskie obszary funkcjonalne wszystkich miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze w regionie tj.: Chodzież, Gniezno, Koło, Konin, Piła, Pleszew, Turek i Złotów.

Programy krajowe w perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027 w zróżnicowany sposób podchodzą do wsparcia OSI, w tym miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Przykładowo, Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS) dedykuje szczególne wsparcie dla OSI poprzez punktowe kryteria horyzontalne obejmujące wszystkie działania w programie [12 działań – 9,3 mld euro]. Natomiast, Program Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (FEPW) zapewnia punktowanie projektów z obszarów OSI tylko w poszczególnych działaniach [2 działania – wielkość alokacji 634 mln euro].

Dodatkowo, są programy, w których identyfikowane są obszary wsparcia samorządów, w ramach których korzystać mogą również miasta średnie. Są to m.in.: Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS), Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Cyfrowego 2021-2027 (FERC) czy Program Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027 (FENG). Ponadto, w ramach Programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027 zaplanowano budżet ok. 21 mln euro na realizację ogólnopolskich inicjatyw, skierowanych do wszystkich JST, w tym do miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze w celu realizacji działań rozwojowych. Są to np.: Projekt „Regiony Rewitalizacji Edycja 3.0”, Projekt „Centra Kompetencji ds. Rewitalizacji w Narodowym Instytucie Dziedzictwa”⁵, Projekt „Partnerska Inicjatywa Miast”.

W ramach Programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich 2021-2027 udzielono także dotacji na łączną kwotę ponad 7 mln euro miastom, które w świetle kryteriów obrazujących niekorzystne zmiany demograficzne i społeczno-gospodarcze, plasują się poniżej średniej krajowej. W ramach tej inicjatywy przeznaczono dotację na uruchomienie instrumentu Urban Lab – Miasto dla Młodych, która jest narzędziem współpracy władz miasta, mieszkańców, środowiska akademickiego, organizacji pozarządowych i świata biznesu. W ramach Urban Lab – Miasto dla Młodych opracowywane będą rozwiązania dla identyfikowanych w danym mieście problemów, testowane innowacyjne działania miejskie i działania wzmacniające kompetencje mieszkańców.

Innym kluczowym instrumentem UE finansowania miast, w tym miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze jest Krajowy Plan Odbudowy (KPO). Mimo, że większość inwestycji w KPO została zaplanowana do realizacji na obszarze całego kraju, to szacuje się, że ze środków KPO do samorządów trafi

⁵ Krajowe Centrum Wiedzy o Rewitalizacji, to serwis informacyjno-edukacyjny o rewitalizacji, promujący najlepsze praktyki rewitalizacyjne po 2015 roku. Jego celem jest także promocja i upowszechnianie wyników inicjatyw wsparcia rewitalizacji realizowanych przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Portal dostępny jest pod adresem: www.rewitalizacja.gov.pl

prawie 14 mld euro w formie dotacji i pożyczek. Jedną z inwestycji w ramach KPO kierowaną bezpośrednio do miast jest Instrument Zielonej Transformacji Miast, którego celem jest wsparcie zielonej i energetycznej transformacji miast poprzez inwestycje wpływające na „zazielenienie” terenów miejskich, łagodzenie zmian klimatu i adaptację do nich, bardziej efektywne wykorzystanie zasobów, zmniejszenie poziomu zanieczyszczeń, przeciwdziałanie utracie różnorodności biologicznej lub rewitalizację budynków i przestrzeni miejskich. Na instrument ten jest przeznaczony 8,9 mld euro.

Jednocześnie, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze są również beneficjentem innych programów inwestycyjnych i doradczych, za które odpowiada minister właściwy ds. rozwoju regionalnego. Przykładem może być Rządowy Program Uzupelniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Drogowej - Mosty dla Regionów, którego celem jest uzupełnienie lokalnej i regionalnej infrastruktury drogowej o brakujące przeprawy mostowe w ciągach dróg będących w zarządzaniu JST, przez co następuje poprawa wewnętrznej spójności komunikacyjnej regionów Polski. Korzyści z likwidacji luk na sieciach drogowych pozwalają m.in. na włączenie obszarów o słabej dostępności w procesy gospodarcze i rozwojowe oraz powiązanie lokalnych i regionalnych ośrodków gospodarczych z aglomeracjami i głównymi miastami. W latach 2020-2024 na wsparcie zadań związanych z przygotowaniem dokumentacji dla 24 inwestycji mostowych w ramach Programu Mosty dla Regionów została przekazana dotacja z budżetu państwa w kwocie ok. 18 mln zł. Kolejny etap - budowa tych inwestycji finansowana jest przez ministra właściwego ds. transportu ze środków Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg (RFRD). Do końca 2024 r. na wsparcie budowy mostów w ramach Programu Mosty dla Regionów skierowana została kwota ok. 1,74 mld zł z RFRD.

Inną grupą środków, w których wdrożeniu uczestniczy minister właściwy ds. rozwoju regionalnego, są środki Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021, oraz środki Polsko-Szwajcarskiego Programu Współpracy.

W ramach Programu Rozwój Lokalny, finansowanego z Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021⁶ z budżetem w wysokości 130 mln euro, wspierano małe i średnie miasta w wypracowaniu i wdrożeniu przez nie zrównoważonego i systemowego podejścia do rozwoju lokalnego. Zrealizowane przez miasta projekty rozwojowe zawierały aspekty środowiskowe, społeczne, gospodarcze i instytucjonalne.

Miasta – beneficjenci Programu Rozwój Lokalny zostali wybrani w dwuetapowym konkursie ogłoszonym w 2019 r. spośród małych i średnich miast z najtrudniejszą sytuacją społeczno-gospodarczą. 29 projektów wdrażanych

⁶ <https://www.eog.gov.pl/strony/zapoznaj-sie-z-funduszami/rozwoj-lokalny/>

w Programie⁷ realizowano w partnerstwie międzysektorowym, jak i międzysamorządowym (krajowym i zagranicznym, w tym z 17 jednostkami samorządowymi z Państw – Darczyńców, tj. Norwegii, Islandii). Formalna realizacja projektów zakończyła się 30 kwietnia 2024 r. Działania dedykowane miastom będą kontynuowane w kolejnej, obecnie przygotowywanej, już IV perspektywie (2021–2028)⁸ Mechanizmu Finansowego EOG i Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Polsko-Szwajcarski Program Współpracy wspiera miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze w ramach Programu Rozwoju Miast, który dysponuje budżetem 327,882 mln franków szwajcarskich (1 mld 424 mln zł) i w całości przewiduje kompleksowe wsparcie dotacyjne miast w perspektywie do 31 marca 2029 r. Polsko-Szwajcarski Program Rozwoju Miast ma na celu podniesienie jakości życia mieszkańców średnich miast, co będzie również skutkowało zmniejszeniem różnic społeczno-gospodarczych pomiędzy miastami.

Nabór projektów został ogłoszony 7 marca 2024 r., a termin składania wniosków o dofinansowanie upłynął 16 stycznia 2025 r. Wnioski o dofinansowanie złożyło 119 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (w tym Gniezno) spośród 139 uprawnionych. W chwili obecnej kończy się ocena formalna złożonych wniosków. Procedura naboru wniosków o dofinansowanie jest dwuetapowa. Po ocenie merytorycznej znacznie węższa grupa miast zostanie zaproszona do złożenia bardziej szczegółowej i kompletnej propozycji projektów. Szczegóły i aktualne informacje na temat Polsko Szwajcarskiego Programu Rozwoju Miast znajdują się na stronie internetowej Programu⁹.

Reasumując, wsparcie miast średnich, w tym miast dotkniętych niekorzystnymi zmianami demograficznymi i ekonomicznymi w ich rozwoju społeczno-gospodarczym, jest obecnie kierowane w ramach wielu działań rozwojowych finansowanych z różnych źródeł, jak też jest to kluczowy obszar interwencji w kontekście policentrycznego rozwoju kraju i priorytetów przygotowywanej obecnie średniookresowej strategii rozwoju kraju.

Z poważaniem

Katarzyna Pełczyńska-Nałęcz

/podpisano elektronicznie/

Do wiadomości

Ministerstwo Rozwoju i Technologii

⁷ 29 kompleksowych projektów rozwojowych zakończyło się formalnie z końcem kwietnia 2024 r. Obecnie przygotowywany jest końcowy raport dla Programu, który ma zostać zaakceptowany przez darczyńców.

⁸ <https://www.gov.pl/web/klimat/czas-na-czwarta-edycje-funduszy-norweskich-i-eog>

⁹ <https://www.programszwajcarski.gov.pl>.